

Arbeidsmarkedet

Syssetningen vokste markant i 2006, og arbeidsledigheten falt. Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at det i gjennomsnitt var sysselsatt 2 419 000 personer i 2006, en økning på 72 000 personer eller 3,1 prosent fra året før. Antall arbeidsledige målt ved arbeidskraftundersøkelsen (AKU), falt med 27 000, og antall registrert helt ledige hos NAV falt med 21 000. Syssettingsveksten var større enn reduksjonen i ledigheten, slik at arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og ledige) vokste med 39 000 personer, like mye som veksten i den voksne befolkningen (16-74 år).

Sesongjusterte månedstall fra AKU viser at situasjonen på arbeidsmarkedet bedret seg gjennom hele 2006. Utviklingen er i tråd med bedringen på arbeidsmarkedet som startet sommeren 2005. Da var den sesongjusterte arbeidsledighetsraten 4,9 prosent. I januar 2006 var den 4,1 prosent, og ved utgangen av 2006 var den falt til 2,9 prosent.

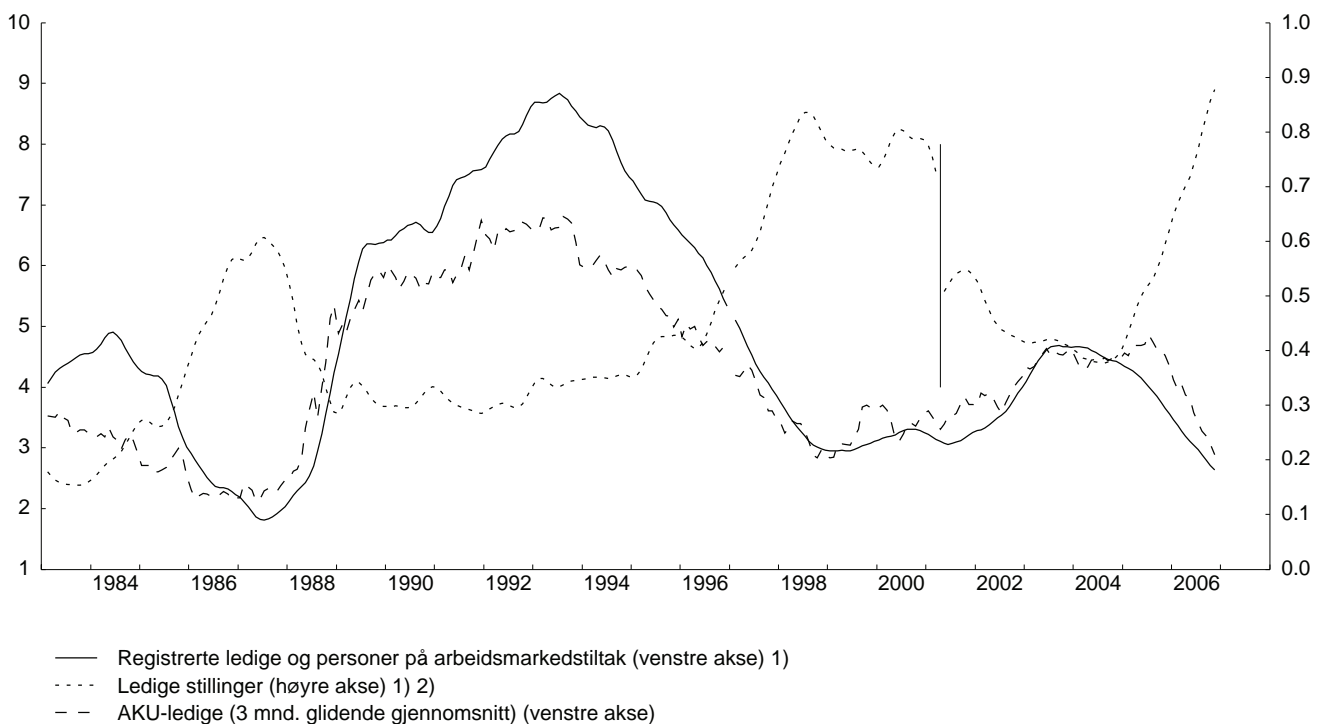
Tilgang på arbeidskraft fra utlandet, både personer som bosatte seg i Norge og som var her på korttidsopphold, bidro til å redusere presset i arbeidsmarkedet i 2006, se egen tekstboks.

Syssetningen

De foreløpige tallene fra KNR viser at det i 2006 i gjennomsnitt var sysselsatt 2 419 000 personer, 72 000 flere enn i 2005. Dette tilsvarer en vekst på 3,1 prosent, som er den høyeste årsveksten siden 1986. Til sammenligning økte antall sysselsatte med 23 000 fra 2004 til 2005, en vekst på 1,0 prosent. Nettoinnvandring i form av personer som ble registrert bosatt i folkeregistret og sysselsatte som var i landet på korttidsopphold anslås å ha bidratt til 15-25 prosent av totalveksten.

Det ble i alt utført 3,4 milliarder timeverk i 2006, en økning på 2,1 prosent fra 2005. Lavere vekst i utførte timeverk enn i syssetning gir lavere gjennomsnittlig arbeidstid: Ifølge AKU gikk denne ned med 0,9 prosent, til 34,6 timer i uken i 2006. Noe av årsaken til at veksten i utførte timeverk var lavere enn veksten i antall sysselsatte personer, er at det var to færre virkedager i 2006 enn i 2005. Syssetningen økte noe mer blant deltids- enn heltidsansatte. Imidlertid var gjennomsnittlig avtalt arbeidstid omtrent uendret, så omfanget av deltidsarbeid har ikke hatt noen direkte betydning for utviklingen i utførte timeverk. Økt sykefravær har derimot spilt en rolle: De tre første kvartalene i 2006 lå andelen tapte dagsverk på grunn av

Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger. Sesongjustert og glattet, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken

1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 1999.

2) Brudd i statistikken for beholdning av ledige stillinger fom. mai 2001. Dataene er derfor ikke glattet og sesongjustert etter dette.

Kilde: Aetat Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

egenmeldt og legemeldt sykefravær om lag 3,3 prosent høyere enn i samme periode i 2005.

En stor del av sysselsettingsveksten kom i tjenestene. Innen «annen privat tjenesteyting», som blant annet omfatter finansielle tjenester, ulike typer konsulentvirksomhet, og utleie av arbeidskraft, økte sysselsettingen med 29 000 personer, eller 5,1 prosent, og antall utførte timeverk gikk opp med 4,3 prosent. Varehandelen hadde en noe svakere prosentvis vekst: Her økte sysselsettingen med 8 000 personer, eller 2,5 prosent.

Den sterke veksten i bygge- og anleggsvirksomhet fortsatte i 2006. Her økte sysselsettingen med 12 000 personer, eller 7,6 prosent, og antall utførte timeverk gikk opp med 6,6 prosent. Oppgangen fulgte etter sterk vekst i 2005, slik at det i 2006 var 19 000 flere sysselsatte i denne næringen enn i 2004.

For første gang siden 1999 var det vekst i sysselsettingen innen industri og bergverksdrift. Antall sysselsatte økte med 4 000, eller 1,3 prosent, og antall utførte timeverk gikk opp med 1,1 prosent. Veksten var sterkest innen bygging av skip og oljeplattformer, samt tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning, men også verkstedsindustrien vokste raskt. Det var nedgang i sysselsettingen innen forlag og grafisk industri, og innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien.

Sysselsettingsveksten var noe svakere i offentlig enn i privat sektor. Sysselsettingen i offentlig forvaltning økte med 17 000 personer fra 2005 til 2006, tilsvarende 2,4 prosent. Veksten var sterkest i kommunal forvaltning, med 14 000 personer, eller 3,1 prosent. Antallet utførte timeverk økte mindre: 0,9 prosent i offentlig forvaltning totalt, og 1,6 prosent i kommunal forvaltning.

Tall fra AKU viser at Oslo, Akershus, og vestlandsfylkene sto for over tre fjerdedeler av sysselsettingsveksten, mens de samme fylkene bare har litt under halvparten av den totale sysselsettingen i landet. Mange fylker hadde om lag uendret sysselsetting fra 2005: Dette var tilfelle for Østfold, Hedmark, Oppland, Telemark, Agder-fylkene, Nord-Trøndelag, Nordland, og Finnmark. Den ulike utviklingen i sysselsetting må ses i sammenheng med ulik næringsstruktur i fylkene.

Antallet sysselsatte som er i landet på korttidsopphold, har økt kraftig de siste årene. I 2006 antas disse å utgjøre 47 000 personer, tilsvarende 1,9 prosent av den totale sysselsettingen. Tall for hvordan denne gruppen fordelte seg på næringer i 2006 er foreløpig ikke tilgjengelige, men 2005-tallene viste at de utgjorde størst andel i olje og gassutvinning, bygge- og anleggsvirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting.

Hovedtall for arbeidsmarkedet. 1 000 personer

	Nivå		Endring fra året før	
	2006	2005	2006	2005
Befolkning i yrkesaktiv alder 16-74 år	3 351	3 312	39	30
16-24 år	520	509	11	9
25-54 år	1 940	1 932	8	2
55-74 år	890	871	19	18
Arbeidsstyrken (AKU)	2 439	2 400	39	18
Arbeidsledige	85	111	-26	4
Sysselsatte (NR)	2 419	2 346	72	23
Avvik grunnet ulik dekning i NR og AKU ¹	65	57	8	9
Utførte timeverk (mill.)	3 403	3 334	69	41

¹ Arbeidsstyrken omfatter bare personer bosatt i Norge, mens antall sysselsatte også omfatter utlendinger på norske skip og personer som er i Norge på korttidsopphold. Ved summering av antall sysselsatte og arbeidsledige til antall personer i arbeidsstyrken må derfor disse to gruppene holdes utenfor, mens personer bosatt i Norge og sysselsatt i utlandet må legges til.
Kilder: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsetting og utførte timeverk etter næring. Sysselsatte i 1 000 personer, timeverk i millioner, NR. Vekstrater i prosent fra året før

	Sysselsatte personer (1 000)		Utførte timeverk (mill.)		Vekstrater fra 2005	
	Nivå 2006	Endring fra 2005	Nivå 2006	Endring fra 2005	Personer	Timeverk
I alt	2 419	72	3 403	69	3,1	2,1
Olje og utenriks sjøfart	81	3	148	3	3,1	2,2
Fastlands-Norge	2 337	70	3 255	66	3,1	2,1
Industri og bergverksdrift	273	4	428	5	1,3	1,1
Annen vareproduksjon	256	10	435	11	4,0	2,6
Primærnæringer	76	-2	148	-5	-2,6	-3,5
Elektrisitetforsyning	12	0	19	-	0,6	-0,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	168	12	268	17	7,6	6,6
Tjenesteyting	1 086	40	1 506	42	3,8	2,8
Varehandel	335	8	446	7	2,5	1,5
Samferdsel	148	2	234	1	1,4	0,4
Annen tjenesteyting	603	29	826	34	5,1	4,3
Offentlig forvaltning	722	17	886	8	2,4	0,9
Statlig forvaltning	261	3	375	-	1,2	-
Kommunal forvaltning	461	14	511	8	3,1	1,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsinnvandring demper presset i arbeidsmarkedet

Med den sterke sysselsettingsveksten som har vært i 2006 reises det spørsmål om man nærmer seg en kapasitetsgrense for tilgang på arbeidskraft. Utviklingen i arbeidsstyrken har de siste årene blitt påvirket vesentlig av arbeidsinnvandring. Med innvandring menes i denne sammenheng både personer som bosetter seg i Norge, og personer som arbeider i Norge på korttidsopphold uten å være bosatt. I de siste par årene har det vært en sterk vekst i korttidsinnvandring fra nye EU-land. Sysselsetting dekkes gjennom flere av SSBs statistikker, som fanger opp arbeidsinnvandring på ulike måter:

- **Ordinær registerbasert sysselsettingsstatistikk:** Denne er basert på alle personer som er bosatt i Norge ifølge Det sentrale folkeregisteret (Kriteriet er at en forventes å oppholde seg minst seks måneder i landet).
- **Arbeidskraftundersøkelsen (AKU):** Denne er basert på et utvalg av personer som er bosatt i Norge ifølge Det sentrale folkeregisteret.
- **Sysselsetting i nasjonalregnskapet (NR):** Dette dekker sysselsetting i norske bedrifter, uavhengig av om den sysselsatte er bosatt i Norge eller ikke. I nasjonalregnskapet regnes personer på korttidsopphold med dersom de tar arbeid i en innenlandsk bedrift, det vil si at bedriften forventes å drive produksjon i Norge i minst 12 måneder. Dette er en sammensatt gruppe, som dekker utenlandsboende sjøfolk på norske skip, personer bosatt i Sverige som daglig reiser over grensen til jobb i Norge, personer på asylmottak i Norge som ikke har fått oppholdstillatelse og personer som pendler inn fra utlandet til jobb i Nordsjøen. Personer på korttidsopphold som kommer sammen med sin utenlandske bedrift på oppdrag som varer under 12 måneder, omtales som tjenesteytere, og inngår ikke i sysselsettingstallene i nasjonalregnskapet. Produksjonen som disse bedriftene utfører i Norge regnes som import av tjenester.
- **Registerbasert sysselsettingsstatistikk:** SSB har laget en spesialstatistikk hvor man forsøker å fange opp alle sysselsatte på korttidsopphold, som altså ikke er registrert bosatt i Norge ifølge Det sentrale folkeregisteret. Det vil si at også tjenesteytere, som ikke omfattes av NR, inngår her. Foreløpig omfatter ikke tallene selvstendig næringsdrivende eller sjøfolk fra land utenfor EØS-området. I primærkildene til denne statistikken, NAVs arbeidstakerregister (Aa-registeret) og registeret over arbeidsforhold ved Sentralskattekontoret for utenlandssaker (SFU), er det imidlertid vanskelig å skille mellom om en lønnstaker skal klassifiseres som tjenesteyter eller ikke, etter NRs definisjoner. Det antas videre at det er en betydelig underrapportering av særlig tjenesteytere til de aktuelle registrene.

Hovedbildet i den registerbaserte statistikken

De siste tallene fra spesialstatistikken over personer på korttidsopphold er fra fjerde kvartal 2005. Da var 37 883 lønnstakere på korttidsopphold i Norge. Dette utgjorde bare 1,7 prosent av alle sysselsatte registrert bosatt i Norge. Personer på korttidsopphold utgjorde hele 20 prosent av den totale veksten i sysselsettingen på om lag 30 000 personer fra fjerde kvartal 2004 til fjerde kvartal 2005. 24 prosent av lønnstakerne på korttidsopphold i 2005 kom fra de nye EU-landene, mot 14 prosent året før. Polakker og litauere stod for vel 90 prosent av økningen i lønnstakere fra de nye EU-landene.

Utvinning av olje og gass og bygge- og anleggsvirksomhet hadde i 2005 den største andelen av ikke-bosatte lønnstakere med rundt 6 prosent. Fordelingen på næring varierte imidlertid en god del med landbakgrunn. Arbeid innen bygg og anlegg var typisk for de med bakgrunn fra Norden og nye EU-land. Fra de nye EU-landene var også mange sysselsatt i primærnæringene og forretningsmessig tjenesteyting. For den siste gruppen gjaldt dette i hovedsak utleie av arbeidskraft, som betyr at de fleste i praksis arbeidet innen bygg og anlegg og industri. Fra de gamle EU-landene arbeidet en stor andel innen olje- og gassutvinning og forretningsmessig tjenesteyting knyttet til dette.

Foreløpige tall for 2006

Foreløpige tall fra Aa-registret og SFU og tall for arbeidstillatelser fra Utlendingsdirektoratet (UDI) indikerer fortsatt klar vekst i sysselsatte på korttidsopphold i 2006. UDIs tall for gyldige arbeidstillatelser den første i hver måned var i gjennomsnitt 46 000 i 2006. Dette gir en vekst på snaut 45 prosent fra 2005. Av flere grunner er det vanskelig å tolke forholdet mellom antall tillatelser og SSBs tall for sysselsatte. Det har også vært et betydelig bidrag til sysselsettingsveksten de siste par årene fra innvandrere som har bosatt seg. Befolkningstall for nettoinnvandring til og med tredje kvartal 2006 tyder på en fortsatt vekst i 2006. I underlagsberegninger til nasjonalregnskapet anslås økt innvandring (altså nye bosatte) og personer på korttidsopphold (altså ikke bosatte) til sammen å ha stått for 15-25 prosent av sysselsettingsveksten i 2006. I tillegg kommer veksten i såkalte tjenesteytere som ikke skal regnes som sysselsatte i nasjonalregnskapet. Det kan være grunn til å tro at veksten for denne gruppen har vært minst like sterk.

Kilder

Skoglund T. (2006): Nye beregninger av sysselsetting og lønn i nasjonalregnskapet, *Økonomiske analyser* 6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Berge C. (2006): Sysselsatte fra nye EU-land: lave nivåer, men sterk vekst, *Samfunnspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Sysselsatte etter bosettingsstatus og landbakgrunn for førstegenerasjonsinnvandrere. 4. kvartal 2005 og endringer fra 4. kvartal 2003 til 4. kvartal 2005¹

Landbakgrunn	Sysselsatte registrert bosatt			Lønnstakere ikke registrert bosatt ²		
	05:4	Innvandret		05:4	Endringer	
		mellom 03:4 og 04:4	mellom 04:4 og 05:4		fra 03:4 til 04:4	fra 04:4 til 05:4
I alt	2 298 000	7 290	8 966	37 883	5725	5 909
Norge	2 138 740	10	8	4 012	43	-17
Norden ³	32 251	1 875	1 959	15 663	837	1 058
Gamle EU-land ³	20 920	1 414	1 540	4 883	1095	-396
Nye EU-land ³	10 359	1 304	2 563	9 087	3098	4 630
<i>Av dette</i>						
Polen	6 738	815	1 921	5 819	2035	2 945
Litauen	1 162	258	383	2 094	736	1 098
Andre land	95 730	2 687	2 896	4 238	652	634

¹ Tabellen angir ikke nettoinnvandringen i antall sysselsatte registrert bosatt. For lønnstakere ikke registrert bosatt viser tabellen nettoendringene.

² Selvstendig næringsdrivende og sjøfolk utenfor EØS-landene er ikke inkludert.

³ Se www.ssb.no/kortsys/tab-2006-06-20-01.html for oversikt over hvilke land som inngår.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Lønnstakere ikke registrert bosatt¹ etter næring og landbakgrunn. Prosent. 4. kvartal 2005

Næring	I alt	Norden (inkludert Norge)	Gamle EU-land	Nye EU-land			Andre land
				I alt	Polen	Litauen	
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Jordbruk, skogbruk og fiske	5,1	0,5	0,7	18,0	18,5	19,9	3,3
Olje og gass	5,0	3,5	20,3	0,1	0,1	0,1	4,6
Industri og bergverksdrift	12,0	12,0	8,6	13,9	14,4	14,9	11,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	24,3	27,0	12,0	32,2	32,3	32,9	8,6
Varehandel, hotell- og rest.	12,0	13,2	11,0	4,9	4,6	4,9	22,3
Forretningsmessig tjenesteyting	18,0	15,5	19,8	20,4	20,8	21,0	22,3
Helse- og sosialtjenester	8,4	13,2	3,1	0,7	0,5	0,6	8,4
Andre næringer	11,2	13,7	13,9	2,4	2,6	1,0	15,7
Uoppgitt	4,2	1,3	10,6	7,4	6,3	4,8	3,1

¹ Selvstendig næringsdrivende og sjøfolk utenfor EØS-landene er ikke inkludert.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Arbeidsstyrken

Ifølge AKU var det 2 439 000 personer i arbeidsstyrken, det vil si sysselsatte og ledige, i 2006. Dette var en økning på 39 000 fra 2005. Befolkningen i yrkesaktiv alder (16-74 år) økte også med 39 000, til 3 351 000 personer. Litt under halvparten av veksten i befolkningen i yrkesaktiv alder i 2006 kom fra innvandring. Den gjennomsnittlige yrkesdeltagelsen gikk dermed opp fra 72,6 til 72,8 prosent. Yrkesdeltagelsen er likevel lavere enn i 2002, da den var på 73,5 prosent.

Befolkningsveksten øker den absolutte størrelsen på arbeidsstyrken, men endret alderssammensetning trekker isolert sett i retning av lavere yrkesdeltagelse. Mye av befolkningsveksten i 2006 var i aldersgruppene 16-24 og 55-74 år, og disse aldersgruppene har lavere yrkesdeltagelse enn resten av befolkningen. Når disse gruppene øker som andel av den voksne befolkningen, vil dette trekke yrkesdeltagelsen totalt

sett noe ned. Dette ble motvirket av at yrkesdeltagelsen gikk opp innen mange aldersgrupper i 2006.

Yrkesdeltagelsen økte mest blant de eldste. I aldersgruppen 55-66 år gikk den opp fra 63,8 prosent i 2005 til 65,6 prosent i 2006. Noe av dette skyldes endret alderssammensetning. De yngste årsklassene vokser mest innen denne aldersgruppen, men noe skyldes også høyere yrkesdeltagelse på hvert årstrinn. Totalt sett økte arbeidsstyrken i aldersgruppen 55-66 år til 415 000 personer, en oppgang på 18 000 personer fra 2005. Dette utgjorde litt under halvparten av den totale veksten i arbeidsstyrken.

I aldersgruppen 40-54 økte arbeidsstyrken til 845 000 personer, en oppgang på 13 000 personer. Dette utgjorde om lag en tredjedel av den totale veksten i arbeidsstyrken. Yrkesdeltagelsen var imidlertid om lag uendret, på 87,1 prosent.

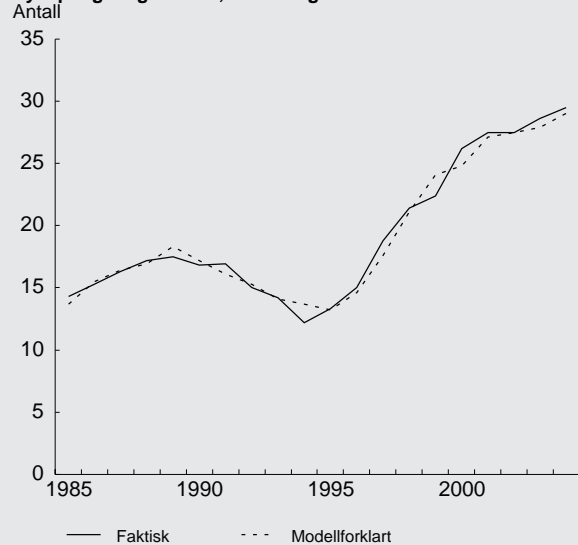
Inkludering i arbeidslivet og sykefravær

I den norske velferdsmodellen knyttes stønadsordningene i vesentlig grad til deltakelse i arbeidslivet. Fødselspermisjon, sykepenger, arbeidsledighetstrygd, uføretrygd, tilleggspensjon og avtalefestet førtidspensjon er eksempler på velferdsordninger for de yrkesaktive. Dette har gitt incentiver til å delta i arbeidslivet. Norge var i 2005 det landet i OECD etter Island og New Zealand med høyest yrkesdeltakelse, med særlig høy deltakelse blant kvinner og eldre – grupper som er de hyppigste brukerne av velferdsordningene. Sammenlignet med andre land har altså Norge et relativt inkluderende arbeidsliv. Internasjonale sammenlikninger viser også at Norge har et høyt sykefravær, og sykefraværet er doblet siden begynnelsen av 1980-tallet. Kan økningen knyttes til et mer inkluderende arbeidsliv?

SSB har utviklet en modell for det folketrygdfinansierte sykefraværet (fraværet utover arbeidsgiverperioden) på bakgrunn av data fra Arbeids- og velferdsetaten for perioden 1985-2004. Den første figuren viser hvor godt modellen treffer. Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i sykefraværet og konjunkturbevegelsene, og i modellen forklares hele veksten i sykefraværet fra midten av 1990-tallet og helt fram til 2003 med konjunkturoppgangen i store deler av perioden. Videre inngår gjennomsnittlig yrkesdeltakelse som en viktig forklaringsvariabel. Økt yrkesdeltakelse øker sykefraværet. Dette gjenspeiler at økt yrkesdeltakelse forventes å komme blant de gruppene med et høyere sykefravær i utgangspunktet. Mens det har vært små endringer i yrkesdeltakelsen blant menn, har den kvinnelige yrkesdeltakelsen økt klart. Sykefraværet har fulgt det samme mønsteret. Sykefraværet blant kvinner og menn var om lag på samme nivå i 1980. Deretter har forskjellene økt, særlig gjennom 1980-tallet. Studier har vist at opptil 50 prosent av de totale kjønnsforskjellene kan tilskrives fødselsrelatert sykefravær, og gjennom 1980-tallet var det en markert økning i yrkesdeltakelsen blant kvinner før de fikk barn. Siden modellen treffer såpass godt, forklares det økte sykefraværet siden midten av 1980-tallet i hovedsak med at kvinner i større grad har blitt inkludert i arbeidslivet.

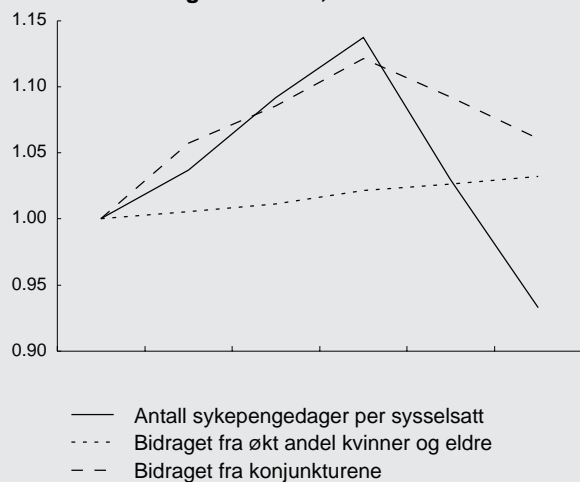
Den sterke veksten i sykefraværet fra midten av 1990-tallet og fram til 2001 medførte at partene i arbeidslivet og myndighetene i oktober 2001 inngikk en avtale om et *inkluderende arbeidsliv* (IA-avtalen). Avtaleperioden ble satt til ut 2005. Avtalen inneholdt målsetninger om å øke yrkesandelen blant de med nedsatt funksjonsevne og eldre, og å dempe utstøtingen gjennom sykefraværet. Hovedmålsetningen i avtalen var å redusere sykefraværet med 20 prosent. Sykefraværet fortsatte imidlertid å øke fram til 2003, men falt deretter markert. Som en kan se av den andre figuren har økt yrkesdeltakelse blant kvinner og eldre isolert sett bidratt til oppgang i sykefraværet. Konjunktursituasjonen tilsa riktignok en nedgang i 2004 og 2005, men langt fra så sterk som den viste seg å bli. 1. juli 2004 ble sykelønnsordningen endret ved at det da skulle stilles aktivitetskrav for rett til sykepenger og krav om å vurdere gradert sykemelding framfor aktiv sykemelding. Det var først etter dette at sykefra-

Sykepengedager totalt, faktisk og modellforklart

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Bjørnstad og Sollie (2006)

Sykepengedager per sysselsatt, bidrag fra konjunkturer og sysselsettsammensetningen. 2000=1,00

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Bjørnstad (2006)

været falt markert. Til tross for virkningen av regelendringene er imidlertid målsetningen i IA-avtalen om 20 prosent reduksjon ikke nådd.

Referanser:

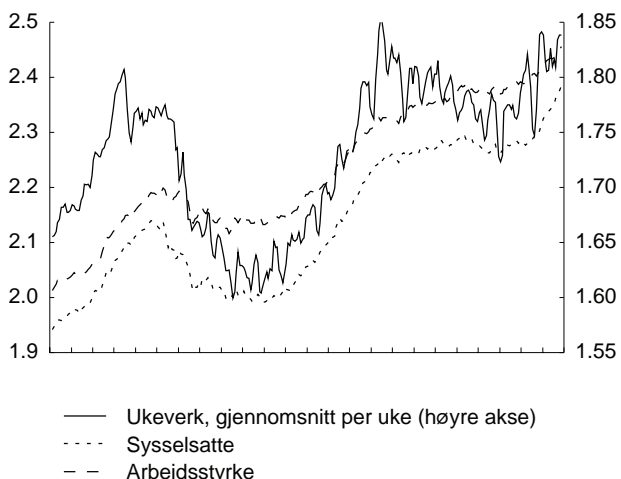
Bjørnstad, A. F. og M. Sollie (2006): *Utviklingen i folketrygdens utgifter til sykepenger*, Rapporter 2006/40, Statistisk sentralbyrå.

Bjørnstad, R. (2006): Er det økte sykefraværet tegn på et mer inkluderende eller ekskluderende arbeidsliv? *Økonomiske analyser* 6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU

Sesongjusterte og glattede månedstall.

Millioner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Blant de yngste falt yrkesdeltagelsen noe: Arbeidsstyrken vokste svakt, fra 306 000 til 308 000 personer i aldersgruppen 16-24 år, og yrkesdeltagelsen falt fra 60,2 til 59,3 prosent. Den viktigste årsaken til fallet i yrkesdeltagelsen er antagelig endret alderssammensetning. Det blir flere av de aller yngste (under 20 år), og denne gruppen har svært lav yrkesaktivitet grunnet skolegang.

Selv om yrkesdeltagelsen i 2006 lå 0,7 prosentpoeng under nivået i 2002, er den fremdeles høy sammenlignet med tidligere år. Dette skyldes stigende yrkesdeltagelse blant kvinner. Det forrige toppnivået før 2002 var i 1987, da yrkesdeltagelsen nådde 71,3 prosent. I 1987 var yrkesdeltakelsen etter kjønn vesentlig forskjellig fra i 2006: Yrkesdeltagelsen blant kvinner var 5,4 prosentpoeng høyere i 2006, mens den blant menn var 2,3 prosentpoeng lavere. Kvinners yrkesdeltagelse lå 15 prosentpoeng under menns i 1987, og i 2006 var denne forskjellen redusert til 7,3 prosentpoeng. Så liten forskjell er aldri tidligere målt.

Yrkesdeltagelsen er høy i Norge sammenlignet med de fleste andre industriland. Blant personer i alderen 15-64 år i OECD-landene samlet var yrkesdeltagelsen i 2005 på 70,3 prosent, mot 78,9 prosent i Norge. Innen OECD-landene var det bare Island og Sveits som hadde høyere yrkesdeltagelse enn Norge. Yrkesdeltagelsen i EU15-landene var 71,3 prosent, og i USA var den 75,4 prosent.

Norge skiller seg først og fremst ut med høy yrkesdeltagelse blant kvinner og eldre: Hele 75,4 prosent av kvinnene i alderen 15-64 år var yrkesaktive i 2005, mot 60,4 prosent i OECD-landene. Andelen deltidsarbeidende kvinner er riktignok høy: I 2005 arbeidet 32,9 prosent av sysselsatte kvinner i Norge deltid (mindre enn 30 timer i uken), mot 25,5 prosent i OECD. Norge ligger imidlertid ikke spesielt høyt i europeisk sammenheng: I EU15-landene arbeidet 32,3

prosent av alle sysselsatte kvinner deltid. Yrkesdeltagelsen er også høy blant de eldste: I aldersgruppen 55-64 år var den på 68,8 prosent i Norge i 2005, mot 54,2 prosent i gjennomsnitt for OECD-landene og 46,7 prosent i EU15-landene. For menn i aldersgruppen 25-54 år er derimot ikke yrkesdeltagelsen spesielt høy i Norge: Med 90,1 prosent ligger den så vidt under OECD-gjennomsnittet, som var på 92,1 prosent i 2005. Alle tall er fra OECD Employment Outlook 2005.

Ledigheten

Ifølge AKU var det gjennomsnittlig 84 000 arbeidsledige i 2006, en nedgang på 27 000 personer fra året før. Som andel av arbeidsstyrken tilsvaret dette 3,5 prosent, mot 4,6 prosent i 2005. De sesongjusterte ledighetstallene fra AKU viser en forholdsvis jevn stigning fra bunnivået på 2,8 prosent i begynnelsen av 1999. Økningen i arbeidsledigheten tiltok fra andre halvår 2002, før nivået stabiliserte seg på rundt 4,6 prosent i andre halvår 2003. Etter en kortvarig nedgang i begynnelsen av 2004 viste ledigheten igjen en økende tendens, og nådde et toppnivå på 4,9 prosent sommeren 2005. Fra og med andre halvår 2005 og gjennom hele 2006 gikk ledigheten ned, til 4,0 prosent i første kvartal og 2,9 prosent i fjerde kvartal 2006.

Summen av registrerte helt ledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak viste tildels samme trendmessige utvikling som AKU-ledigheten fram til begynnelsen av 2004. Nedgangen i antall registrerte ledige startet imidlertid allerede tidlig i 2004, altså om lag ett og et halvt år før nedgangen i AKU-ledigheten. Antall registrerte ledige falt deretter raskt i 2005 og særlig i 2006. Ved utgangen av desember 2006 var 49 800 personer registrert som helt ledige. Dette utgjorde 2,1 prosent av arbeidsstyrken, mot 3,0 prosent på samme tid i 2005.

I gjennomsnitt var det 62 900 registrerte helt ledige ved arbeidskontorene i 2006, en nedgang på 25 prosent i forhold til året før. Antall personer registrert på ordinære arbeidsmarkedstiltak gikk i gjennomsnitt ned med 3 000 til 10 100 personer i 2006.

I 2005 var det ifølge AKU gjennomsnittlig 25 000 langtidsledige, det vil si personer med en sammenhengende ledighetsperiode på over et halvt år fram til intervjuetidspunktet. De langtidsledige utgjorde 33 prosent av alle arbeidsledige i 2006, en økning på 9 prosentpoeng fra året før. I perioden fra 1993 til 1995 lå andelen langtidsledige stabilt på rundt 40 prosent. Andelen falt deretter jevnt, og nådde en bunn på 16 prosent i årene 1999-2001. I 2002 begynte langtidsandelen å øke igjen, og etter en forbigående nedgang i andre halvdel av 2003 økte andelen fram til 2005. Økningen i andelen langtidsledige i 2006 viste et markert skift sammenlignet med 2005: Andelen langtidsledige var over fem prosentpoeng høyere gjennom hele 2006. Økningen i andelen langtidsledige kommer

Arbeidsmarkedsstatistikken – noen forklaringer

De viktigste statistikkildene om arbeidsmarkedet er Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) og registerstatistikken fra Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV). Sammen med annen økonomisk statistikk danner disse grunnlaget for et helhetsbilde av arbeidsmarkedet i nasjonalregnskapet (NR/ KNR).

Arbeidskraftundersøkelsene (AKU)

Tallene i AKU er beregnet på grunnlag av kvartalsvise intervju med et rullerende utvalg på 24 000 personer. Siden AKU er en utvalgsundersøkelse, er det utvalgsusikkerhet knyttet til tallene. En nærmere redegjørelse for AKU finnes i «Arbeidskraftundersøkelsen 2001» (NOS C 748) eller på <http://www.ssb.no/emner/aku/om.html>.

Omfang: AKU dekker alle personer i alderen 15-74 år registrert bosatt i Norge. Fram til 2005 dekket AKU personer i alderen 16-74 år, og for å sikre sammenlignbarhet er alle tall i denne teksten beregnet ut fra den gamle aldersavgrensningen.

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i referanseuken. Vernepliktige og personer som var fraværende fra arbeid på grunn av sykdom, permisjon, ferie o.l. er også inkludert som sysselsatte.

Arbeidsledige: Personer uten inntektsgivende arbeid som har søkt arbeid siste fire uker, og som kan påta seg arbeid innen to uker etter referanseuken.

Langtidsledige: Arbeidsledige med en sammenhengende ledighetsperiode på 27 uker eller mer forut for intervjuutidspunktet.

Undersysselsatte: Deltidssysselsatte som har forsøkt å få lengre arbeidstid, og som kan starte med økt arbeidstid innen en måned.

Arbeidsstyrken: Summen av sysselsatte og arbeidsledige (omtales ofte som de yrkesaktive).

Arbeidsstyrkeprosenten (også kalt yrkesfrekvensen eller yrkesdeltagelsen): Andelen av befolkningen i den aktuelle aldersgruppa som er i arbeidsstyrken.

Arbeidsledighetsraten: Andelen av arbeidsstyrken som er arbeidsledig.

Statistikk fra Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV)

Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) lager statistikk over arbeidsledige, tiltaksdeltakere og ledige stillinger hovedsakelig basert på egne registre.

Arbeidssøkere: Summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede.

Ordinære arbeidssøkere: Arbeidsføre personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene, og som er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person er i arbeid eller ikke, er uten betydning.

Registrerte helt ledige: Ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene. Skoleungdom og personer på arbeidsmarkedstiltak regnes ikke med til denne gruppen.

Langtidsledige: Registrerte helt ledige med en sammenhengende ledighetsperiode på 26 uker eller mer inntil registreringstidspunktet.

Ordinære tiltaksdeltakere: Ordinære arbeidssøkere som på oppstillingstidspunktet deltar på ordinære arbeidsmarkedstiltak, det vil si arbeidsmarkedstiltak utenom attføringstiltak.

Delvis sysselsatte: Ordinære arbeidssøkere som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de to siste ukene, men som søker arbeid med lengre arbeidstid.

Yrkeshemmede: Arbeidssøkere som er på attføringstiltak eller som vurderes med sikte på yrkesmessig attføring.

Permitterte arbeidssøkere: Omfatter både helt og delvis permitterte (med innskrenket arbeidstid). Helt permitterte medregnes som helt ledige, mens delvis permitterte regnes som delvis sysselsatte.

Nasjonalregnskapet (NR/ KNR)

Omfang: Nasjonalregnskapet måler sysselsetting og utførte timeverk i alle enheter som deltar i økonomisk aktivitet på eller ut fra Norges økonomiske territorium på varig basis (ett år eller mer).

Sysselsatte personer: Gjennomsnittlig antall sysselsatte over året. Dette begrepet ligger nær opp til tilsvarende definisjon i AKU.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk over hele året (inklusive overtid).

Normalårsverk: Summen av antall heltidsjobber (arbeidsforhold) og deltidsjobber omregnet til heltidsjobber (med andel av fulltidsjobb som vekt).

Kilder til avvik

Justert for systematiske nivåforskjeller er det gjennomgående god overensstemmelse i anslaget på totalt antall sysselsatte i NR og i AKU. Den systematiske nivåforskjellen skyldes at utenlandske sjøfolk på norske skip i utenriks sjøfart, samt personer som er i Norge på korttids-opphold og er sysselsatte i norske bedrifter ikke omfattes av AKU, mens de er med i NR. På den annen side regner ikke NR med personer som er bosatt i Norge og er sysselsatt i utenlandske bedrifter. Disse teller derimot med i AKU, og omfatter blant annet pendlere som er bosatt i Norge, men som jobber i Sverige. Endelig regnes personer ansatt i utenlandske virksomheter – altså virksomheter som er i Norge for en periode på under ett år – ikke med blant de sysselsatte i nasjonalregnskapet. Utgifte til innleie av slik arbeidskraft føres i nasjonalregnskapet som produktinnsats og import av tjenester. Antagelig er de fleste av disse ikke bosatt i Norge, slik at de heller ikke omfattes av AKU.

Det er større forskjeller mellom AKU og NR når det gjelder tallene for utførte timeverk/ukeverk. Spørsmålene i AKU er alltid knyttet til en hel uke. Dette medfører at uker som er i to forskjellige kvartaler ikke kan deles, i motsetning til i NR.

Normalt har arbeidsledigheten ifølge AKU vært større enn antall registrerte helt ledige i statistikken fra NAV, fordi ikke alle som har søkt arbeid har registrert seg ved arbeidskontorene og fordi en del av de som deltar på opplæringstiltak klassifiseres som arbeidsledige i AKU. I motsatt retning trekker at en del av de registrerte helt ledige hos NAV ikke klassifiseres som arbeidsledige i AKU, enten fordi de ikke aktivt har forsøkt å skaffe seg arbeid de siste 4 uker, eller fordi de ikke er umiddelbart tilgjengelige for arbeid. Særlig gjelder dette eldre personer med lange ledighetsperioder.

Registrerte helt arbeidsledige og ledige stillinger. Antall personer

	Års- gj.snitt 2006	Endring fra 2005	Des- ember 2006	Endring fra des. 2005
Registrerte helt ledige	62 900	-20 600	49 800	-22 800
- helt permitterte	1 800	-1 400	1 000	-1 100
Delvis permitterte	1 600	-1 100	1 200	-1 100
Ordinære tiltaksdeltakere	10 100	-3 100	11 300	700
Tilgang ledige stillinger ¹	27 700	7 800	18 500	4 300
Beholdning ledige stillinger ²	18 900	5 600	17 500	4 900

¹ Tilgang på registrerte ledige stillinger i løpet av en måned.

² Beholdning av ledige stillinger ved utgangen av måneden

Kilde: Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV).

både av at det særlig er korttidsledige (personer med en sammenhengende ledighetsperiode på under et halvt år fram til intervjudtidspunktet) som har gått ut av ledighetskøen, og at det er lavere innstrømning til ledighet, slik at det blir færre nye korttidsledige.

Helt permitterte arbeidstakere regnes med blant de registrerte helt arbeidsledige. I 2006 var i gjennomsnitt 1 800 personer helt permittert, 1 400 færre enn året før. Delvis permitterte regnes ikke med. Disse utgjorde i gjennomsnitt 1 600 personer i 2006, en nedgang på 1 100 fra året før. Til sammen var det dermed 2 500 færre helt eller delvis permitterte i forhold til 2005.

Både i 2005 og 2006 sank tallet på registrerte helt ledige i samtlige fylker. Den svakeste prosentvise nedgangen var i Hedmark, hvor antall registrerte helt ledige gikk ned med 16 prosent fra 2005 til 2006. Vestland fylkene hadde også i år sterk nedgang, på mellom 27 og 39 prosent. I 2006 var det også solid nedgang i de nordligste fylkene: Ledigheten falt med mellom 21 og 23 prosent i Nordland, Troms og Finnmark. Det er fortsatt regionale forskjeller i ledigheten, selv om de ble mindre i løpet av 2006: Ved utgangen av desember 2006 utgjorde de registrerte helt ledige kun 1,3 prosent av arbeidsstyrken i Sogn og Fjordane, som var lavest i landet. Finnmark hadde den høyeste registrerte ledigheten, med 3,4 prosent.

Tilgangen på ledige stillinger annonsert i media eller meldt til NAV vokste sterkt i 2006: I gjennomsnitt var tilgangen på 27 700 ledige stillinger hver måned i 2006, en økning fra året før på 7 800. Tilgangen per måned varierte imidlertid mye, fra litt under 19 000 i juli og desember, til 38 900 i april. Beholdningen av ledige stillinger var i gjennomsnitt 18 900 i 2006, mot 13 300 i 2005.

Arbeidsmarkedstiltakene

I gjennomsnitt var 10 100 personer sysselsatt i personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak (utenom yrkeshemmede) i 2006. Dette er 3 000 færre enn i 2005, og 6 800 færre enn i 2004. Nedgangen var nokså likt fordelt på de ulike typene tiltak. Opplæringstiltak utgjorde den største gruppen blant arbeidsmarkedstil-

Arbeidsmarkedstiltak. Antall personer

	Nivå		Endring fra året før	
	2006	2005	2006	2005
Personrettede ordinære arbeidsmarkedstiltak i alt	10 100	13 200	-3 000	-3 800
Lønnstilskudd	1 400	1 900	-500	-1 000
Opplæring	4 300	5 200	-900	-1 800
Arbeidspraksis	4 100	5 200	-1 100	-600
Forsøks- og andre tiltak	300	700	-500	-400
Herav ungdom under 20 år	1 600	2 000	-400	-400

Kilde: Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV).

takene i 2006, tilsvarende 43 prosent av alle tiltakene, mens arbeidspraksis sto for 41 prosent.

Arbeidsmarkedstiltakene har normalt bidratt til å dempe de geografiske forskjellene i registrert ledighet, ved at andelen på ordinære tiltak har vært høyest i fylker med høy ledighet og lavest i fylker med lav ledighet. Dette var til dels tilfelle også i 2006; Finnmark hadde både høyest ledighet og høyest tiltaksdeltakelse, målt som andel av arbeidsstyrken. Tendensen er imidlertid ikke like klar som tidligere år, antagelig fordi ledigheten ligger på et lavere nivå: For eksempel har Buskerud og Vestfold nesten like høy andel av arbeidsstyrken på tiltak som Finnmark, selv om ledigheten ligger 1,5 prosentpoeng lavere.

Undersysselsetting

I AKU defineres personer som undersysselsatte dersom de arbeider deltid, søker mer arbeid, og er tilgjengelig for dette arbeidet innen én måned etter intervjudtidspunktet. I 2006 var 108 000 personer undersysselsatte etter denne definisjonen, en økning på 10 000 fra 2005. Som andel av alle deltidssysselsatte utgjorde de undersysselsatte 17 prosent i 2006, opp fra 16 prosent året før.

Undersysselsetting gjelder fortsatt i hovedsak kvinner: Kvinner sto for nesten hele veksten i undersysselsetting, og økte som andel av de undersysselsatte fra 74 til 76 prosent. Mens det er flere arbeidsledige menn enn kvinner – 46 000 mot 39 000 – er det langt flere undersysselsatte kvinner enn menn – 82 000 mot 24 000.

De fleste undersysselsatte arbeider i tjenestenæringene. Hele 34 prosent arbeidet innen helse- og sosialtjenester, deretter følger varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet med 28 prosent, og undervisning med 10 prosent. Disse næringene har tilsvarende høye tall når det gjelder andelen av deltidssysselsatte i alt.

Siden mange undersysselsatte kun ønsker å jobbe noen få timer ekstra, og mange arbeidsledige ønsker deltidsarbeid, vil antallet personer som ønsker mer arbeid være et kunstig høyt mål på det urealiserte

Arbeidsledige, undersysselsatte, og personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid. AKU. Personer og tilbud av ukeverk (37,5 timer). 1 000

	Nivå		Endring fra året før	
	2006	2005	2006	2005
Arbeidsledige				
Personer	84	111	-27	4
Ønsket antall ukeverk	73	93	-20	2
Undersysselsatte				
Personer	108	98	10	0
Ønsket merarbeidstid i ukeverk	39	36	3	0
Tilbud av ukeverk i alt	112	129	-17	3
Personer utenfor arbeidsstyrken				
Utenfor arbeidsstyrken, i alt	914	913	1	13
Ønsker arbeid ¹	163	148	15	5
Kan begynne innen en måned	70	73	-3	1

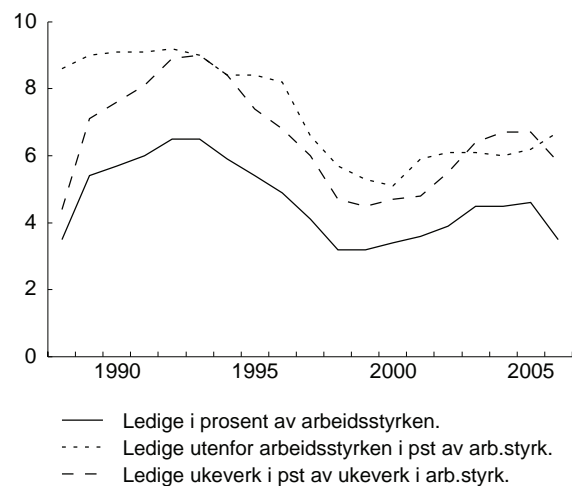
¹ Mulig brudd i tidsserien mellom 2005 og 2006 grunnet omleggingen av AKU.
Kilder: Statistisk sentralbyrå.

arbeidstilbudet. Ved å summere tilbudet av arbeidstimer fra de arbeidsledige og tilbudet av tilleggsarbeidstimer fra de undersysselsatte, får vi et mål på det urealiserte arbeidstilbudet målt i timer. Omregnet i heltidsstillinger, finner vi at de 108 000 undersysselsatte og de 84 000 arbeidsledige ifølge AKU til sammen ønsket å arbeide 112 000 årsverk i 2006, en nedgang på 17 000 fra året før. Det urealiserte arbeidstilbudet tilsvarte 5,8 prosent av alle årsverk i arbeidsstyrken i 2006, ned fra 6,7 prosent i 2005.

Personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid

For å kunne bli definert som arbeidsledig i AKU må en oppfylle visse krav om søkeaktivitet og tilgjengelighet. Ved hver måling er det en stor gruppe som ikke har inntektsgivende arbeid og som oppgir at de ønsker arbeid. På grunn av lav søkeaktivitet eller tilgjengelighet blir de likevel ikke definert som arbeidsledige. Den lave søkeaktiviteten blir hovedsakelig forklart med skolegang/studier, svak helse, høy alder, personlige/familiemessige forhold, eller at de tror det ikke finnes passende arbeid.

Størrelsen på denne «reservearbeidsstyrken» ser ut til å svinge i takt med det generelle ledighetsnivået. Mange arbeidssøkere trekker seg ut av arbeidsmarkedet i dårlige tider, og vil da trolig havne i denne gruppen i AKU-statistikken. Antallet som oppga at de ønsket arbeid, men likevel ikke ble definert som arbeidsledige, holdt seg relativt stabilt rundt 190 000 personer fra 1989 til og med 1996, en periode med høy ledighet. Parallelt med fallende arbeidsledighet, ble størrelsen på «reservearbeidsstyrken» redusert med om lag 70 000 personer fram til år 2000. Med stigende ledighet økte «reservearbeidsstyrken» igjen til 140 000 personer i 2001, og har deretter holdt seg noenlunde stabil fram til 2005, da den nådde 148 000 personer.

Arbeidsledige, andre med ønske om arbeid og ledige ukeverk. AKU

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I 2006 oppga 163 000 personer utenfor arbeidsstyrken at de ønsket arbeid. På grunn av endring i AKU-spørreskjemaet er det imidlertid brudd i tidsserien i 2006, slik at tallene ikke er sammenlignbare. Hvis vi i stedet ser på den undergruppen som sier de kan begynne i arbeid innen fire uker, er trolig bruddet av mindre betydning. Denne gruppen har gått svakt ned, fra 73 000 personer i 2005 til 70 000 personer i 2006. Dette peker i retning av at den reelle størrelsen på «reservearbeidsstyrken» har gått noe ned fra 2005 til 2006, men på grunn av bruddet i tidsserien er det vanskelig å anslå hvor stor reduksjonen kan ha vært.